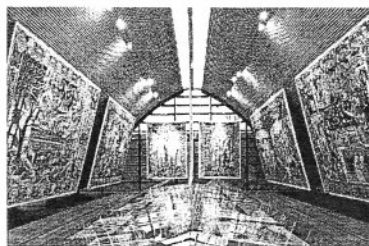

PROVEN

Indhold

Siden sidst	side 02
Erindringer fortsat	side 04
Tuxens Minde	side 10
Fiskerlejet Lynæs	side 13
Dronningholm	side 18
Industrimuseet	side 19
Generalforsamling	side 20
Arrangementer	side 21

*"Gobelinsalen" med Bjørn
Nørgaards flotte skitser i Køge
Skitsesamling*

*Frederiksværkegnens
Historiske Forening*

Nr. 17 4. årgang - marts 2008

Siden sidst ved formanden

Det nye år blev indledt med et virkelig godt foredrag af fhv. departementchef Jørgen Varder om "Sygehuse i Frederiksborg Amt og Frederiksværk". Sidstnævnte havde Jørgen Varder selv været med til at lukke. Jørgen Varder gjorde det med mange grafer og detaljer, men også med megen humor og stort engagement. Der var rigtig mange spørgsmål. Der deltog ca. 75 personer. En interessant og god aften.

Bestyrelsen:

Formand:

Bengt Sørensen
Magnesvej 4
3370 Melby
tlf. nr. 47 92 38 44
bengts@mail.dk

Næstformand:

Axel Hvidtfeldt
Ællingevej 4
3360 Liseleje
tlf. nr. 47 92 31 40
ahv@mail.dk

Kasserer:

Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
tlf. nr. 47 74 93 35

Sekretær:

Christina Ax
Hillerødvej 112
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 26 54
fhf@mailme.dk

Foreningens email: fhf@mailme.dk
Hjemmeside: www.frvhistorie.dk

Ole Friis Jensen
Auderød Byvej 10
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 33 93
tofriis@hotmail.dk

Kirsten Ebbensgaard
Strandgade 2 b
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 27 70
Kirsteneb@mail.dk

Jørgen Tved
Smedebakken 16
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 00 23
tved@email.dk

Jan E. Hansen
Strandvejen 27 C
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 11 76
svvogtyve@mail.dk

Gurli Jeppesen
Bagerstræde 1 H
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 36 63

Redaktionen:

Jørgen Tved (ansv.)
Christina Ax
Axel Hvidtfeldt

Stof til næste nummer bedes indsendt snarest. Læserindlæg er ikke nødvendigvis udtryk for foreningens holdning.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Layout: Per Erck

Halsnæs Kommune.
Eget tryk.
Oplag: 450

ISSN: 1604-0678
Titel: Prøven

Jørgen Varder har lovet foreningen at omgøre foredraget til en artikel i "Prøven". Det glæder vi os til.

I februar den 20. var det så museumsleder for Industrimuseet, Frank Allan Rasmussen, der med et flot power-point-program holdt et foredrag om den 3. store personlighed i Frederiksværks historie, J.P. Christensen, initiativtager til og formand for bestyrelsen af "Det Danske Stålvæværk". Frank Allan er en mester i at holde forsamlingen i ånde med struktureret indhold, indlevelse og elegant humor. Der deltog ca. 100 personer.

Jeg glæder mig meget til Stålværks-turen den 27. august kl. 14.00 med Frank Allan som guide, men også til hans foredrag i november. I bestyrelsen arbejder vi i øjeblikket på et mere struktureret samarbejde med Industrimuseet og herunder den flere gange omtalte forbedrede layout af "Prøven", så det bliver et, ja rent ud sagt, et lærerigt blad. Det kunne medføre en mindre kontingentforhøjelse!

Søren Jessen begynder snart at skrive Arresødal-bogen, som Nordea og Følsgaard (Privathospitalet) sponsorerer med meget flotte beløb. Nu har det Classenske Fideicommis også ydet et pænt beløb. Tak for det.

Fideicommisset holder til på et flot gods, Corselitze, på Falster, som vi jo arrangerer bustur til 25. maj. Her vil godsforvalter Poul Schreiner Hansen modtage og guide os. Vi spiser frokost ved et meget smukt beliggende traktørsted, Pomle Nakke, helt ned til vandet i en dejlig bøgeskov med de smukke lysegrønne blade.

Derefter kører vi til Køge Skitsesamling og ser de fantastiske skitser og malerier af Bjørn Nørgaards gobeliner på Christiansborg Slot. Der vil vi få en kompetent guiding. Der vil blive serveret kaffe med kage inden hjemturen.

Vel mødt.

Generalforsamlingen den 23. april foregår i multisalen i Paraplyen, og den krydres med et lysbilledforedrag "Rundt om Arresøen" med Henning Mogensen.

Ved den nye sæsons begyndelse har det været en stor glæde for bestyrelsen at se det store fremmøde til de to første foredrag, som vi også er stolte af.

Vi håber, at det vil fortsætte, så vel mødt til den nye sæson.

Bengt Sørensen

Min skole - Borgerskolen

Fortsættelse af Kuno Siewartz Nielsens erindringer

Alle vi drenge legede naturligvis røvere og soldater, og som ægte Robin Hood'er skød vi også med bue og pil uden egentlig at tænke over, hvor farligt det kunne være. Under en sådan kamp blev jeg ramt på hagen af en pil (vi skulle ellers kun skyde efter benene).

Jeg havde netop spændt min bue og slap den i forskrækkelse med det sørgelige resultat, at min pil ramte en dreng i øjet og ødelagde hans syn.

Drengen hed Ove og var søn af bogholderen på krudtværket. Vi var nøjagtig lige gamle, idet min far og bogholderen havde løbet om kap efter jordemoderen på fødselsnatten.

Ove gik i den private realskole, og det var en af grundene til, at vi var i kamp. Der var selvfølgelig altid strid mellem Realisterne og Borgerbisserne.

Ulykken var naturligvis lige vand på Thommassens mølle. Den første time gik udelukkende med at

snakke om ulykken, og efter Thommasens mening var det åbenbart med fuldt forsæt, at jeg havde ramt Ove. Mine spage forsøg på at forsvare mig blev hurtigt fejlet af bordet. Jeg havde nærmest følelsen af, at han betragtede mig som en rovmorder i svøb. Han holdt hele timen foredrag om, hvordan det nu skulle gå stakkels Ove efter den misgerning, der var overgået ham.

Han lod mig aldrig glemme det. Hver gang jeg kom til at sige noget, der ikke passede ham, fik jeg besked om at tie og hellere tænke lidt på, hvad jeg havde forvoldt.

Jeg ved egentlig ikke, hvorfor han i den grad forfulgte mig, men starten har nok været det med navnet. Han har nok ment, at jeg ikke rigtig ville respektere hans autoritet som kirkebosfører.

Efter hver eksamen fik vi numre og blev placeret derefter ved bordene.

Jeg ved, at han engang havde be-

klaget sig til far over, at jeg ikke sad højt nok oppe. Far mente, at det ikke stod så galt til, for jeg sad aldrig længere nede end nummer 5, og da der altid var et par oversid-dere, som sad på de første pladser, var pladserne 1 og 2 altid optaget på forhånd. Overfor far mente han, at jeg læste for lidt, og at jeg med mine evner skulle sidde højere oppe (han tiltroede mig dog evner). Han blev meget fornærmet, da far spurgte, om ikke begge ender af klassen skulle lære det samme.

Det var, som politikerne siger et godt spørgsmål, for dem i den nederste ende af klassen lærte faktisk ikke så meget.

Det var dem, der ikke kunne følge så godt med, og der har sikkert været nogle blandt dem, der var ordblinde, men sådan noget som ordblindhed tog man ikke hensyn til dengang. De var bare

dovne og dumme, og man prøvede at kurere det med eftersidning eller klø.

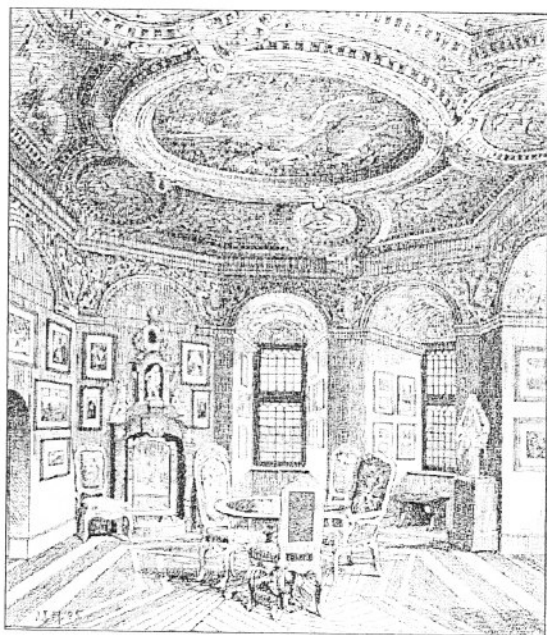
Jeg må i øvrigt give ham ret i en ting. Jeg læste faktisk ikke ret meget på lektierne, men var i stand til at tilegne mig det meste i en fart, og så supplere med at haste lektien igennem i frikvarteret.

Det eneste, han var tilfreds med, var mine stile, uden at han dog gav særlig begejstret udtryk for det. Jeg kunne altid skrive stile. Når de andre afleverede en stil på en eller to sider, kom jeg med en på en halv snes sider. Jeg må have haft skrivekløe dengang,

Far havde en meget stor bogsamling både af skønlitteratur og faglitteratur, så der kunne jeg altid hente hjælp til mine stile. Apropos stile, så afleverede en af mine klassekammerater engang en meget kortfattet stil. Vi skulle beskrive skolens årlige udflugt til Frederiksborg Slot og Svend skrev:

“Vi var på udflugt i onsdags, men lærer Thommassen var selv med, så det ved han alt om”. Det er nok den korteste stil, Thommassen nogensinde har fået. Til gengæld var belæringen, Svend fik, temmelig langvarig.

Udflugt - ja de fem øverste klasser kom hvert år på udflugt, Den gik hver gang til Hillerød med besøg på Frederiksborg Slot. Her blev vi så trukket rundt gennem alle salene, hvad der ganske afgjort ikke var af større interesse for børn i alderen fra 10

til 14 år. Det, der gjorde dagen til noget for sig selv, var turen i toget, og så spisningen af madpakken og indtagelse af den røde sodavand, vi havde med hjemmefra, samt at solde for de medbragte lomme-penge.

Det bødede lidt på den kedsommelige tur rundt i salene med de mange malerier og møbler. Det skal lige nævnes, at der ikke fulgte nogen forklaring på, hvad vi så, men det var nok, fordi læreren ikke kendte nogen form for forklaring.

Den anden afbrydelse af skolens hverdag var tøndeslagningen fastelavnsmandag.

Der var så mange elever i skolen, at vi skulle være heldige, hvis alle skulle nå at slå en gang til tønden. Den heldige kattekonge fik af "Krigsfar" overrakt en pose med fem boller og fem appelsiner. Det skete med en mine, som var det prinsessen og det halve kongerige, han fik. Alle vi andre fik hver en bolle og en appelsin.

Vi syntes dengang, at det var alle tiders dag, sådan at få en fridag. Der var bare det, at en egentlig fridag var det ikke, for inden tøndeslagningen blev vi alle samlet til mandtal i klasserne, og ve den, der havde troet, at han kunne benytte dagen til selv at holde fri og blive hjemme. Han eller hun måtte i skrap forhør den næste dag om grunden til udeblivelsen.

Vi havde i byen en idrætsforening, der bl.a. dyrkede gymnastik.

Nu var Thommassen gymnastiklærer i skolen, hvis man ellers kunne kalde det, han underviste i, for gymnastik. Vi havde ikke noget, der hed gymnastiktøj, men var iført vores sædvanlige påklædning. Det var nu heller ikke de store legemsudfoldelser, det bød på. Det var med lidt arm- og knæbøjninger, og en enkelt gang kunne vi få lov at springe over hesten, men det var ikke ret tit.

Han havde søgt om at blive lærer i idrætsforeningen, men da lederne selv havde haft ham som lærer, da de gik i skole, betakkede de sig for hans form for gymnastik. Det blev han meget fornærmet over og var fra den dag ikke begejstret for idrætsforeningen. Jeg gik selv til gymnastik i idrætsforeningen, særlig efter vor læges opfordring. Jeg havde haft et temmeligt hårdt anfald af gigtfeber, så lægen anbefalede mig at dyrke gymnastik.

Vores træner var en gammel oversergent, der var tilsynsførende ved lejren, og det var en anden form for gymnastik, han stod for.

Vi havde redskabsgymnastik og smidighedsøvelser, det, der nu hedder øvelser på gulv. Vi var nogle

stykker i klassen, der gik til gymnastik i foreningen, og en dag til skolegymnastik, inden Thommassen kom ind, slog vi et par kraftspring.

Det så Thommassen, der netop kom ind af døren, og så var fanden løs. Den slags ville han ikke se. Så begik jeg den store dumhed at sige, at det gjorde vi da altid i idrætsforeningen. Det var som at hælde benzin på et bål. Han fortalte os, at dette ikke var idrætsforeningen (hvad vi godt vidste i forvejen), og at han ikke ville se vores risikable akrobatkunster. Han havde ansvaret for, at vi ikke kom galt af sted og brækkede arme og ben. Vi undrede os lidt, for vi havde egentlig aldrig følt, at vi satte livet på spil ved at slå kraftspring.

Vi fik dog lidt hævn eller oprejsning, hvad man nu vil kalde det. Et år efter fik skolen besøg af en af statens gymnastikinspektører, og da han havde set lidt på vores arm- og knæbøjninger, ville han gerne se nogle smidighedsøvelser. Han havde en samtale med Thommassen i det ene hjørne af salen. Hvad de talte om, hørte vi ikke, men det resulterede i, at han spurgte, om ingen af os kunne slå kraftspring. Vi var så nogle stykker, der dristede os til at sige jo. Så kom rullemanddrassen ud, og lidt af frygten for Thommassens vrede gik over, og vi præsterede både hoved- og kraftspring. Ja, jeg og en, der hed Peter, kunne endda vise flikflak og baglæns saltomortale.

Thommassen har sikkert fået besked på at gøre lidt mere ved gymnastikken, for efter inspektørens besøg skete det en gang imellem, at vi havde lidt, der lignede smidig-

hedsøvelser og så fik Peter og jeg altid at vide: "At nu kunne akrobaterne muntre sig".

Men mine aktier steg betemt ikke til over pari efter vores optræden for inspektøren.

Nå, de syv skoleår fik da ende, og jeg tog min borgerskoleeksamen som nr. tre, sikkert til stor forundring for Krigsfar og Thommassen. Men helt fri for Thommassens chikane blev jeg ikke.

Da vi efter komfirmationen var på den obligatoriske tur rundt på skolen for at sige farvel til lærerne, var vi selvfølgelig inde hos ham. Han skulle vide, hvad vi nu skulle lave, og da jeg fortalte, at jeg skulle på den private skole for at tage præliminæreksamen, fik jeg et længere foredrag om, at så skulle jeg vise bedre flid o.s.v.

Det tog jeg mig egentlig let, men jeg tog mig det ikke så let, da jeg et stykke tid efter at være begyndt på realskolen fik at vide af en af lærerne der, som jeg blev meget gode venner med, at Thommassen havde overvundet sin modvilje mod den private skole, og at han havde fortalt samme lærer om den forfærdelige elev, der nu kom i deres skole.

Da jeg havde taget min eksamen og kom i lære som smed, skulle jeg i teknisk skole. Her var en begynderklasse, som Thommassen underviste. Den var beregnet på de elever, der havde gået i almindelig skole og nogle af dem, der havde gået i landsbyskole med hverandendagsundervisning.

Undervisningen var selvfølgelig tilrettelagt herefter, og jeg mente, at det var at spille min tid at begynde at lægge to og to sammen.

Det fremførte jeg for Thommassen i den første time, men fik at vide, at der ikke gjaldt særlige regler for mig, fordi jeg havde en eksamen.

Til alt held havde min matematiklærer i realskolen, kaptajn von Staffelt, også et lærerjob på teknisk skole; han underviste i matematik, og da han ikke kunne forstå, at jeg ikke var i hans klasse, måtte jeg fortælle ham, at jeg var på landsbyskoleniveau.

Jeg ved, at han havde en længere diskussion med Thommassen om dette emne. Han var godt gal og sagde til Thommassen, at det var at undervurdere den private skole, når man ville have elever med eksamen herfra til at starte i en lille begynderklasse. Thommassen var ikke til at rokke fra sit standpunkt, men von Staffelt henvendte sig til bestyrelsen for skolen, og de kunne da se det rigtige i hans argumenter.

Jeg blev flyttet over i fagklassen, hvad der havde den fordel for mig, at jeg slap for Thommassen, og at jeg fik fire år i maskintegning i stedet for tre.

Da skolen for mit vedkommende sluttede fire år efter, så måtte Thommassen oven i købet ved afslutningen overrække mig en flidspræmie. Det har sikkert bekommet ham ilde.

Jeg skulle flere år efter opdage, at han ikke havde opgivet sin modvilje mod mig. Da Per skulle døbes, måtte Erna gå til ham. Erna boede nu hos mor og Carla i Frederiksværk. Jeg lå på Militærhospitalet dengang, men var tilmeldt folkeregisteret i Hvidovre, hvor Avedørelejren lå. Erna havde været hos min bror Aksel på Hanehoved, da

Per blev født. Først ville Thommassen ikke godkende stavemåden Siewartz. Han fremførte, at han mente, at barnet skulle hedde det samme som sin far. Erna stod dog fast på sit, så det kom han ikke udenom.

Men derpå havde han den frækhed at ringe præsten op og sige: "Det er nu noget mærkeligt noget, faderen er tilmeldt i Hvidovre og ligger på sygehus i København. Barnet er født i Melby og skal nu døbes i Vinderød, medens moderen bor i Frederiksværk. Barnet er jo næsten født udenfor ægteskab." Alt dette sagde han, mens Erna hørte på det. Da Aksel fik dette at vide, røg han i flint og tog sig en ordentlig tur med Thommassen.

Til slut en lille sjov ting med samme herre. På den tid var der ikke mange, der havde været udenlands og da slet ikke i Frederiksværk. Hverken Præsten eller Spies var endnu begyndt.

Men Thommassen havde været otte dage i Harzen, og det gjorde ham til noget af en globetrotter, der var villig til at gøre hele byen delagtig i sin udenlandsfærd. De første, det gik ud over, var naturligvis os forsvarsløse unger i skolen. Det var sådan set noget af en afveksling fra hans evindelige forklaringer om, hvad han gjorde på seminariet, og hvordan "min Inger" (det var hans eneste datter) læste lektier og gjorde sådan og sådan. Hun må ha' været et unikum, Gad vlde, om der ikke groede vinger på ryggen af hende. Det er da meget naturligt, at han var glad for sin datter, men han kunne vel ikke vente, at alle skulle dele hans be-

gejstring. Sådan set var vi meget glade for hans foredrag; så slap vi for lektierne så længe. Men ellers måtte samtlige foreninger i byen nyde godt af hans rejseoplevelser.

“Hr lærer Thomassen vil fortælle spredte træk fra en rejse til Harzen“. Et af hans spredte træk var historien om kusken, der på en køretur i bjergene stoppede ved en kro for at få et glas øl. Efter en bestemt tid satte hesten sig i gang, men blev stoppet ved at kusken råbte: “Hov, det er søndag“. Så stoppede hesten, for den vidste, at om søndagen drak han to glas øl. Jeg ved ikke, om Thomassen har læst historien, men jeg har i hvert fald læst den mange steder, og det var ikke kun i Tyskland, den foregik, men både i Østrig, Schweiz og Italien.

Men det kan da godt være, at han skal have æren for at have indført historien i Danmark,

I vores danskbog var der også Hostrups “Genboerne“, og vi fik at

vide, at han havde spillet i dette stykke, da han gik på seminariet“ Vi skulle så gætte, hvilken rolle han havde spillet.

Mine aktier steg ikke hos ham, da jeg gættede på Løjtnant von Buddinge.

Han havde også forbindelse med Vor Herre.

Han fortalte os en dag, hvor ondt det egentlig gjorde ham, når han skulle straffe os. Lad mig citere:

“Jeg er glad for, at når jeg skal finde spanskrøret frem, så skal jeg først finde mit nøgleknippe frem for at finde nøglen til katederet, lukke op, og så tage spanskrøret frem. Medens jeg gør alt dette, tænker jeg altid, hvad Gud nu ville gøre i den situation“.

Vor herre må nu have haft samme mening som Thomassen, for jeg kan ikke huske, at afstraffelsen nogensinde blev udsat eller annulleret.

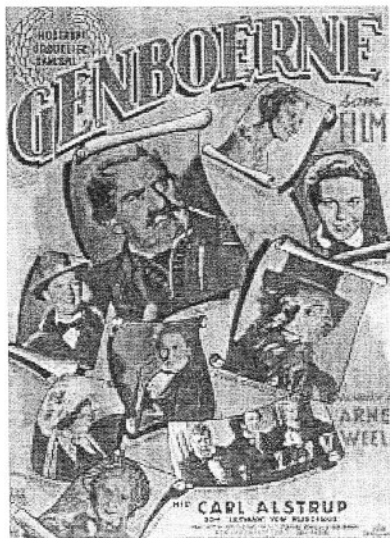
Det var så min skole.

Jeg har vel nok set lidt ensidigt på det hele, for der har også været andre sider, men dem kendte jeg jo ikke.

Og så var det vel sådan, at de ikke var noget enestående som lærere. Sådan var vel lærerne af deres aldersklasse.

Men jeg fik et helt andet syn på lærere, da jeg kom over i den private skole, hvor der var yngre lærere med en helt anden indstilling.

Kuno Siewartz Niensens erindringer fortsættes i et følgende nr. af Prøven.

Den forsvundne pavillon i Sonnerup skov.

TUXENS MINDE

Af Erland Gribso

Her fortælles om en pavillon, der tidligere stod i Sonnerup Skov ved Frederiksværk, og som i mange år var et yndet mål for udflugter

I Sonnerup Skov ved Frederiksværk ligger der en 36 meter høj bakke, som paa Generalstabens kort benævnes »Rævegrav Bakke«. Det er den, folk på egnen og forøvrigt også forstmændene kalder for »Lysthusbakken«.

Her lå indtil sidst i 1880'erne en pavillon, som var mål for mange udflugter. Navnlig Frederiksværkerne kom her jævnligt, men også fra landsbyerne i omegnen, ja helt fra Frederikssund, blev der arrangeret skovture til »Tuxens Minde«, som pavillonen hed.

Fra bakkens top var der dengang en storslået udsigt over Arresø, hvor man øst på kunne se kirkerne i Annisse og Lille Lyngby paa søens modsatte bred. Granbevoksningen, som nu næsten hindrer udsigten over søen, er kommet til, efter at pavillonen blev revet ned. På dette areal havde skovfogeden eller skovløberen, som han egentlig var, sin lod.

Pavillonen var bygget i form af en paddehat - trolldhat, som det hedder på nordsjællandsk - med solide egestolper på kampesten og

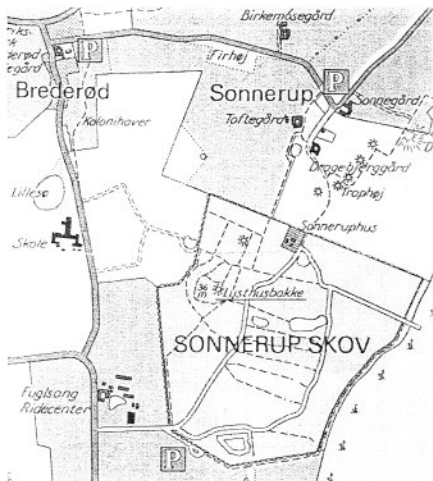
med kegleformet stråtag. Mod syd var der fløjdøre til at skyde til siden, og over dem stod med store jernbogstaver "Tuxens Minde". En række vinduer med trærammer gav lys til en stor sal, pavillonens eneste lokale, der havde hvælvet gipsloft og bræddegulv.

Langs væggene var der høje træpaneler med indbyggede skabe til duge, kopper og tallerkener, knive, gaffler og skeer. Køkkenet lå i en lille udbygning bag pavillonen. Her blev der kogt vand, som man hentede hos skovfogeden.

Der var kørevej helt op til bakkens top, og når udflugtsgæsterne var sat af, kørte kuskene ned til Skovfogedhuset eller til omegnens gårde, hvor hestene blev staldet ind.

Ballerne, som Frederiksværks borgere arrangerede i »Tuxens Minde«, går der endnu frasagn om. Alt gik muntert, men dog stilfuldt til, og der var altid god musik.

Gamle Ole Rytter fra Liseleje spillede første violin. "Han var en stor, knoklet og arret mand", siger

folk, der endnu kan mindes ham. Andenviolinen var betroet tømrer Niels Peter Hansen nede fra Lille Kregme, og Hans Jørgen Petersen fra Hanehoved spillede klarinet. Undertiden var der også en trommeslager med. Efter som årene gik, blev pavillonen noget medtaget af tidens tand. Ikke fordi Frederiksværkerne forsømte den, for man ville hellere end gerne vedligeholde den. Men her lagde skovrideren, den kendte forstråd Fr. Bang sig på tværs. Forstråden, der kom til Arresødal Skovridergård i 1876, så sig hurtigt gal på pavillonen. Han kunne ikke fordrage det leben, der var i "hans" skov, når vogntogene med glade udflugts-gæster rykkede frem, og han forbød simpelt hen, at der blev foretaget reparationer på pavillonen.

Udsigt fra Lysthusbakken mod vest 1948

Den forfaldt så mere og mere, og de sidste år, den var til,

lå den nærmest hen som en ruin, i hvert fald var den kun en svag afglans af, hvad den havde været.

I 1880'erne blev det skik, når der havde været eksamen i Brederød Skole, at børnene drog til Sonnerup Skov og legede i »Tuxens Minde«. Legen, fortæller fhv. gård-ejer Jens Jørgen Jensen i Sonnerup, bestod i, at børnene slog pavillonens ruder ind og brækkede gulvbrædderne op.

Saa bestemte man sig til at lade pavillonen rive ned. Slagter Laurits Hansen, der boede i Nørregade, hvor nu Slagtermester L. P. Hansen har forretning, købte de sidste rester - og byggede svinehus af dem!

Men Tuxen, hvis navn pavillonen bar, var søofficer, tøjmester Peter Mandrup Tuxen, som i 1829 udnævntes til medlem af Frederiksværks administration. P. M. Tuxen var en ualmindelig tiltalende mand, højt begavet og retlinet. Hans underordnede forguede ham, og hans overordnede, ikke mindst Kongen, satte ligeledes stor pris på ham på grund af hans enestående dygtighed og loyalitet.

Også i Frederiksværk gjorde Tuxen sig afholdt i en sjælden grad, og blandt de mange måder, man hædrede ham på, var den, at man opkaldte pavillonen i Sonnerup Skov efter ham.

P. M. Tuxen var født i 1783, og han døde allerede i 1838. Under bjergningen af Briggen »Møen«, som i efteråret 1836 var strandet på havnemolen i Helsingør, et vanskeligt arbejde, der lededes af Tuxen, overanstrengte han sig og pådrog sig en sygdom, som lagde ham alt for tidligt i graven. Han ef-

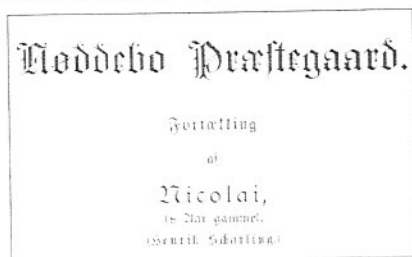
terlod sig det smukkeste eftermæle.

Blandt P. M. Tuxens sønner var Nicolai Elias Tuxen, der blev teknisk direktør for Orlogsværftet, og sognepræst i Esbønderup-Nødebo Mandrup Peder Tuxen. De døde begge i 1891.

To af Nicolai Elias Tuxens døtre blev gift ind i Scharlingfamilien. Elisabeth Maria Tuxen holdt i 1868 bryllup med den senere professor Henrik Scharling (»Nicolai« i »Nødebo Præstegaard«), og tre år efter viedes også hendes søster, Julie Camilla Tuxen, til Henrik Scharlings broder, Professor, William Scharling (»Corpus juris« i »Nødebo Præstegaard«).

Blandt »Nicolai«s og Elisabeth Tuxens børn er den tidligere stiftsprovst i Roskilde, biskop C. J. Scharling, Ribe, og fru Margrethe Dragsdahl, gift med sognepræst Christoffer Dragsdahl, Grevinge i Odsherred. Peter Mandrup Tuxen fra Frederiksværk er altså biskoppens og præstefruens oldefar.

Også »Corpus juris«, William Scharling, som i 1900 blev finansminister i ministeriet Sehested, havde tilknytning til Nordsjælland. Han var således i 1872 Viggo Hørups konservative modkandidat i Frederiksværkkredsen. Hans søn, landsdommer J. A. Scharling, der døde i 1943, var under den første verdenskrig auditor i Helsingør.

Lynæs – et gammelt fiskerleje på Halsnæs

Af Søren Jessen

Denne artikel er en opfølgning af den byvandring, foreningen foretog med mig som guide i Lynæs i sensommeren 2007. Desværre er det ikke muligt at komme ind på alle aspekter af fiskerlejets historie i en artikel af dette omfang, så I må "nøjes med" en kort gennemgang af fiskerlejets historie frem til ca. 1920 efterfulgt af en redegørelse for tre af områdets mange interessante bygningsværker.

Fiskerlejets ældste historie

Kikhavn er det ældste fiskerleje på Halsnæs, og kan i de skriftlige

kilder følges tilbage til 1582, men det er sandsynligvis betydeligt ældre. I 1795 nedbrændte 17 af Kikhavns 33 ejendomme, og i henhold til overleveringen var det udflyttere herfra, der grundlagde Lynæs. Det kan ikke passe, for de to første huse i Lynæs dukker allerede op i de skriftlige kilder i 1704; men sådan er det tit med overleveringer: når man går dem efter i sømmene, holder de ikke vand. Det ene af de to huse blev fæstet af Anders Jensen, der fungerede som færgemand mellem Halsnæs og Ods Herred. På dette tidspunkt hørte Halsnæs sammen med det meste af Nord-sjælland til krongodset; men det

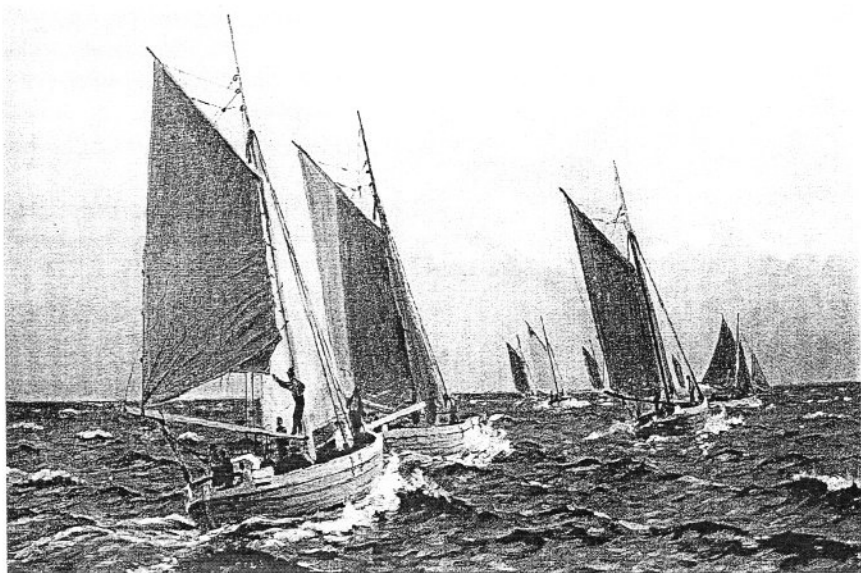

Fig. 01. Skibe fra Lynæs. Malet af Chr. Blache 1897

blev der ændret ved i 1760-erne, hvor Lynæs blev en del af J.F. Classens nyoprettede gods.

Bebyggelsen var vokset en del siden grundlæggelsen, og i 1768 boede der fem familier i de såkaldte "Lyens Huuse". Den befolkningsmæssige fremgang fortsatte, og i 1787-folketællingen boede der otte familier i fiskerlejet. Syv personer var enrollerede matroser og fiskere, og tre af fiskerlejets familieforsørgere var desuden færgemænd og stod for den ovennævnte færgefart. Der hørte et mindre jordstykke til husene, men det ser ikke ud til, at der blev dyrket korn på dem, så sandsynligvis har de ligget hen til græsning for lejets husdyr.

Hvis man vil have et indblik i færgemændenes erhvervsmæssige forhold, er det en god ide at se på bevarede skifteopgørelser. Som eksempel kan tages et skifte fra 1791, hvor færgemanden på den ene side efterlod sig en del husdyr, nemlig syv får, en vædder, en hoppe, et føl, en so, to grise, to gamle gæs og en gase, men på den anden side havde han også fiskeredskaber: fem marsvinegarn, tre flyndergarn og tre ulkegarn. Endelig ejede han tredjedelen af en jagt, tredjedelen af færgejollen og en lille fiskerjolle. Alt i alt en interessant kombination af landbrug, fiskeri og færgeri.

Englandskrigene 1807-14 betød armod for fiskerbefolkningen på Halsnæs, fordi en stor del af familieforsørgerne enten holdt vagt ved kysterne eller var indkaldt til tjeneste i flåden; men derefter kom der gang i fiskeriet, dels fordi der blev indført nye fangst-

metoder, dels fordi man nu modsat tidligere også fiskede på åbent hav, fx i bugten ved Hesselø.

Etablering af sildesalteri og havn

I disse årtier havde fiskerne stor succes med sildefiskeriet; men det var et problem at få transporteret fangsten til de større markeder, og derfor blev der oprettet et sildesalteri i Lynæs i 1838. Det fik en meget stor betydning for fiskeriets "Opkomst", hvilket "bedst skjønnes deraf, medens de i Lynæs bosiddende Fiskeres Baade og Fiskeredskaber i 1838 repræsenterede en Værdi af 5.000 Rdl., havde de allerede i 1842 en Værdi af 25.000 Rdl.". I 1850-erne blev salteriet solgt til private, der forsøgte at drive det videre. Endelig fik det en opblomstring, da Dansk Fiskeriforening købte det i 1873 med henblik på rygning og nedsaltning af fisk; men det var en stakket frist, og fra slutningen af 1800-tallet og frem til nu har der til stadighed været købmandsforretning i bygningen.

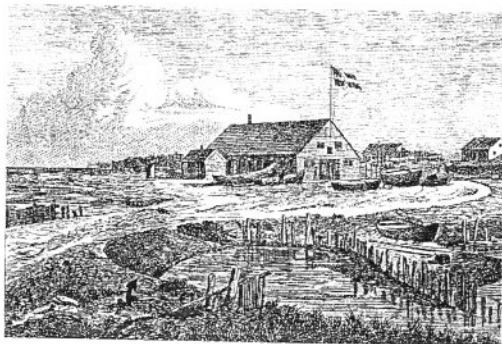

Fig. 02. Sildesalteriet i Lynæs i sidste halvdel af det 19. årh.

Næste store skridt på vejen til bedre kår for fiskerne måtte være etableringen af en havn, så de kunne slippe for at bringe redskaber og fangst i land fra de åbne både og ind på stranden. Omkring 1860 var fiskerne i færd med at

Havneprojektet stod færdigt i 1885, og omegnens fiskere havde selv stået for det imponerende, fysiske arbejde, hvorimod den økonomiske side af sagen bl.a. blev klaret via tilskud fra staten og forskellige fonde.

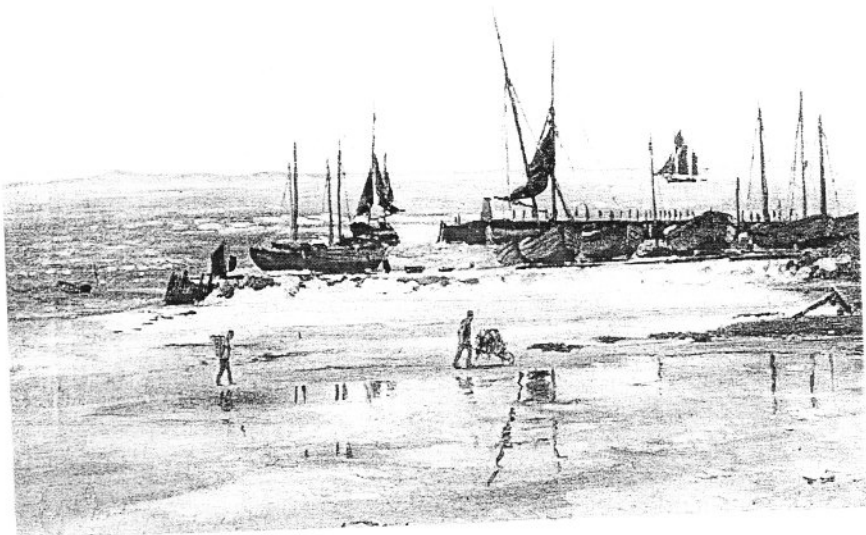

Fig. 03. Den nye havn i Lynæs. Malet af Holger Drachmann i 1886.

bygge en stendæmning, der betød, at de fladbundede både kunne lande ved den. I øvrigt fik fiskerne i Hundested samme ide "Ved at gaae og see paa Lynæssernes Kjæmpeværk". Sidstnævnte år rådede fiskerne i Lynæs over otte drivbåde, tre større fiskebåde samt 14 mindre både og joller, hvilket gav fiskerne en samlet årlig indtægt på ca. 5400 rigsdalere. De følgende år gik fiskerne i gang med at bygge en egentlig havn, og man fik bl.a. leveret tømmer fra skovene ved Jægerspris slot, der på dette tidspunkt tilhørte Frederik 7.'s enke, grevinde Danner - endda kvit og frit.

Fiskerlejets befolknings- bygnings- og kommunikations- mæssige udvikling.

Fiskerlejets fremtidsudsigter så meget lyse ud ved skiftet mellem det 19. og 20. århundrede. Indbyggertallet var således gået frem fra 30 personer i 1787 til et foreløbigt højdepunkt på 71 personer i 1840. Derefter indtraf en stagnation, der varede frem til 1870, men så gik det igen raskt fremad, og i 1898 bestod Lynæs af 29 huse, der hver havde sin egen have. I to af husene blev der drevet "Kjøbmandshandel i Forbindelse med Fiskehandel, i et Kroholderi og et Baadebyggeri. Der

er i alt 33 Familier, 3 Lejepartier, 38 Fiskere og 125 Individder"; men da var Lynæs allerede klart distanceret af Hundested, der efter en spæd begyndelse med 25 personer i 1845 var nået op på 327 personer i 1901.

Siden 1897 havde fiskerlejet stået i forbindelse med Frederiksværk via en kørende landpost. Transportmidlet var en såkaldt charabanc, hvilket vil sige en åben vogn med højt kuskese og to langsgående sæder, som man havde adgang til gennem en dør i bagenden af vognen. Det må have været en blandet fornøjelse at være passager i dårligt vejr, og områdets beboere havde dog også håbet på, at Postvæsenet ville indsætte en lukket vogntype; men det kunne slet ikke komme på tale, fordi vejnettet var meget ringe.

Hundested fik et brevsamlingssted, altså en slags primitivt posthus, i 1902, og i 1905 fulgte Lynæs efter, selv om det skete "uden Trang eller Ønske fra Befolkningens side". Sikkert, fordi beboerne i Lynæs ikke havde besvær med at komme af med deres postsager, fordi den kørende landposts rute startede og endte her.

I 1914 skete der en virkelig forbedring på det befordringsmæssige område, fordi der blev oprettet et aktieselskab, "Bilen", der på hverdage to gange dagligt skulle betjene ruten Frederiksværk, Torup, Lynæs og Hundested. Søn- og helligdage ville turen dog kun blive gennemført en enkelt gang. Udbruddet af 1. Verdenskrig betød i første omgang, at "Bilen" måtte indskrænke kørslen til én gang dagligt i hver retning, men ret hur-

tigt måtte gå over til at benytte hestekøretøj. Det var dog kun for en kort periode, og snart kunne "Bilen" genoptage sin kørsel.

Nogenlunde samtidig blev den første udstikningspæl til forlængelsen af banen fra Frederiksværk til Hundested slået i jorden. Det skete dog først efter en lang strid om, hvor endepunktet skulle placeres. I Lynæs eller Hundested? Valget faldt på Hundested, hvilket i Lynæs medførte en bitterhed, der holdt langt ud i fremtiden.

Sognets politikere har sikkert haft striden om jernbanens placering i mente, da der skulle bygges en ny skole. I hvert fald fandt de frem til en meget salomonisk løsning med hensyn til placering, fordi skolen, der stod færdig i 1919, godt nok fik navnet Hundested Skole; men den var opført på en grund der var matrikuleret i Lynæs!

I næste nr af Prøven skriver Søren Jessen om Lynæs kirke, kro og fort.

Litteratur:

Diverse numre af Fortidsnyt På Halsnæs.

Hundested Trælasthandel, 100 år, 1871-1971, Sophus Brammer A/S, 1971.

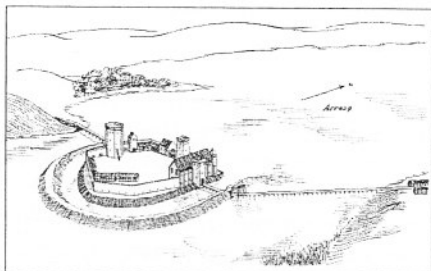
Poul H. Moustgaard, At vove for at vinde, Dansk fiskeri skildret af A.J. Smidth 1859-63, Dansk Fiskerimuseum, Grenaa, 1987.

Søren Jessen, Lynæs kirke i 100 år, Torup sogns menighedsråd, 2001.

Søren Jessen, Halsnæs gensidige Bådeassurance, Eget forlag, 1997.

Søren Jessen, Halsnæs i hundrede år, Billeder fra Hundested og omegn, Frederiksværkegnens Museum, 1992.

Dronningholm – Hvad er det

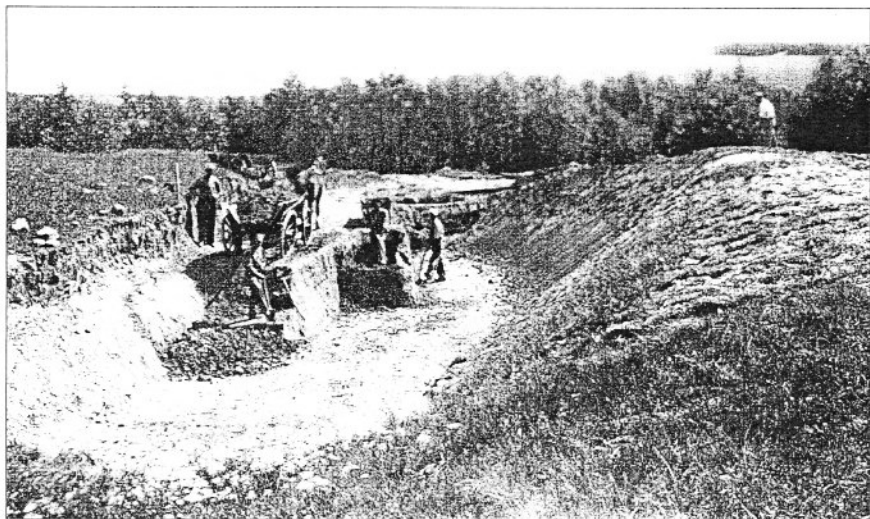
En skitse af hvordan man må tænke sig borgen på den lille ø med bro til hovedbygningen til højre og til tårnet i vest.

(Fra Jul i Nordsjælland 1964)

De fleste her på egen kender naturligvis Dronningholm. En gammel borgruin bag et imponerende voldanlæg. Man ved ikke bestemt, hvornår det er bygget. Man anslår, at det nok er omkring år 1200. Første gang, man har en præcis tidsangivelse, er i en skrivelse fra 1342. Vi ved, at nogle af middelalderens mest kendte personer har ejet og opholdt sig på Dronningholm. Vi ved, at den var kongeborg under Margrethe d. 1., men fra 1557 gik

glansen af Sankt Gertrud. For lensmand Poul Huitfeldt fik dette år kongebrev på, at han måtte tage sten og tømmer fra det forfaldne hus for at genopbygge kronens afbrændte mølle i Dronningholms len. Vi ved også, at der blev taget sten til bygning af Frederiksborg slot, og egnens bønder har også i ny og næ hentet sig en sten eller to. Det var jo gode og store munkesten.

Det er ikke Dronningholms histo-

rie, vi ved denne lejlighed vil fortælle, for som årene gik, forsvandt resterne af bebyggelsen og af voldanlægget mere og mere. Ladegården og nok en del avlsbygninger har ligget uden for voldanlægget godt 200 m. mod nordøst, men her er alle rester forsvundet sammen med det grus, der blev gravet og kørt væk.

Selve borgbanken, mener man, er kunstigt skabt, således at borgen bag sine volde og vandfyldte grave har rejst sig mægtig og solidt i landskabet. For egnens bønder var det ikke nogen hemmelighed, at der havde ligget noget. Min bedstefar har fortalt, at han som ung har pløjet på området, og de gamle røde mursten kom altid frem, men vi skulle helt frem til 1933, før en lærer, Galsgaard Hansen, fik set området og underrettet Nationalmuseet. I 1934 blev der gravet og voldgraven blev igen til en stor og

dyb voldgrav, der fortæller om det store anlæg.

Anledningen til disse mange ord er to fotos fra denne udgravning, der foregår med skovl, spade, trillebør og hestevogne. Vi kender navnene på 2 af de mænd, der foretog udgravningen. Det var Poul Kristoffersen og Carlo Olsen, men vi kan se i alt 4 mand. Hvem var de to andre? Når vi tænker på den primitive måde, som udgravningen foregik under set i forhold til i dag, hvor man ikke kan grave en telefonledning ned uden en gravko, så kan man ikke undgå at tænke på, om også selve den arkæologiske udgravning har givet os alle oplysninger om anlægget og dets mennesker, og er det alt, hvad der var bebygget, som nu er markeret? Ville en ny arkæologisk udgravning med moderne metoder og redskaber give os flere oplysninger om det store anlæg?

Jørgen Tved

Forrest til venstre: Poul Kristoffersen, Nordhuse, bagerst: Carlo Olsen

Industrimuseet Frederiks Værk

Foredrag

Højbjerggaard i bronzealderen.

Onsdag den 12. marts 2008 kl. 19-20.30 i Medborgerhuset Gubben, Nørregade 11b, Hundested
Ved Udgravningsleder, arkæolog Kasper Søsted

I 2006-2007 gennemførte Folkemuseet en stor arkæologisk udgravning på Højbjerggaards jorder – den største i museets historie. Der er tale om et bopladsområde fra yngre bronzealder (100-500 f.Kr.). Den afdækkede flade på tre hektar viste sig at rumme massive bopladsspor i form af huse, ovne, aktivitetsområder, kulturlag og affaldsgruber. Fundene omfatter dele af en ornamenteret benøkse, støbeforme, digler, rav, store mængder keramik, flint og knogler. Udgravningen kaster nyt lys over en periode, som mest er kendt for lurer og lignende pragtgenstande. Ved Højbjerggaard har arkæologerne for en gangs skyld fundet bopladsspor, som bringer os helt tæt på datidens samfund og det enkelte menneske i bronzealderen.

Aktivitet

Historiens dag

1. juni kl. 11-16

I hele Danmark sættes der denne søndag fokus på "Børn i historien". Børn og forældre, bedsteforældre, onkler og tanter inviteres til en oplevelsesrig dag på tværs af generationerne. Industrimuseet Frederiks Værk er sammen med ti andre museer af Kulturministeriet udset til at være flagskib på Historiens Dag og lover at sætte alle sejl til. Aktiviteterne er koncentreret omkring Krudtværket. I det mørklagte trækulsbrænderi er diasshow: Kanoner, Krudt & Krig. På festpladsen kan børn prøve at lade og rense en rigtig kanon. Der afholdes konkurrencer, og børnene kan deltage i en skattejagt på Krudtværkets område, som gør dem klogere på, hvad der førhen er foregået i de mange forskellige bygninger. Der vil også være daglysfyrværkeri. Der kan købes sodavand, spiselige "kanonkugler", rustne søm, hagl og andet godt. For nærmere information se www.indmus.dk, www.historiensdag.dk eller www.frvhistorie.dk.

Frederiksværkegnens Historiske Forening

I henhold til vedtægterne indkaldes til

Ordinær generalforsamling

Onsdag den 23. april 2008 kl. 19⁰⁰

i Multisalen, Paraplyen

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning om foreningens virksomhed
3. Forelæggelse og godkendelse af regnskab
4. Fastsættelse af kontingent
5. Indkomne forslag
6. Valg til bestyrelse
7. Valg af revisor og suppleant
8. Eventuelt

Ad punkt 5: Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde 14 dage før generalforsamlingen.

Ad punkt 6:

På valg er: Carl Jensen, Christina Ax, Jørgen Tved, Gurli Jeppesen og Axel Hvidtfeldt. Alle modtager genvalg.

Ad punkt 7: På valg er Rigmor Martens. Modtager genvalg

Efter generalforsamlingen med adgang for alle

Lysbilledforedrag Henning Mogensen: "Rundt om Arresøen"

I ord og billeder vil Henning Mortensen fortælle om Danmarks største sø, dens tilblivelse, historie, naturkatastrofer, Arresøkanalen, klostre, kirker, borge, konger, stormænd, oprørske bønder, en stenet præst og måske lidt tro og overtro.

Der serveres kaffe og kage

Foreningsarrangementer

Alle vore foredrag holdes på onsdage i Menighedshjemmet i Kirkegade i Frederiksværk. Der er gratis adgang til foredragene, og du kan købe kaffe/te og kage.

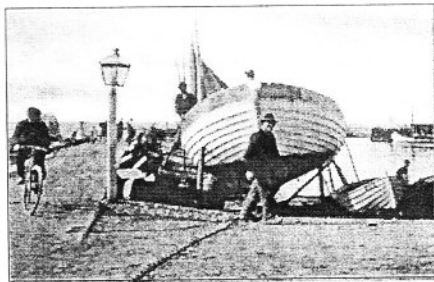
Hundested

Frederiksværkegnens historiske Forening byder naturligvis Hundested velkommen som en spændende og væsentlig del af den nye Halsnæs kommune, en by, som vi gerne vil lære endnu bedre at kende. Vi har derfor overtalt en indfødt Hundesteder, lektor cand. mag. Søren Jessen, som jo før har har delagtiggjort os i sin viden, til at være rorgænger ved nædennævnte to Hundestedarrangementer. Søren beretter i dette og i næste nr. af Prøven om fiskerlejet Lynæs.

Onsdag den 19. marts, kl. 19³⁰

Foredrag ved Lektor, cand.mag. Søren Jessen

Fiskerlejet Hundesteds historie

Hundested opstod i 1830-erne og er dermed det yngste fiskerleje på Halsnæs. Trods det har Hundested en spændende historie. Fiskerlejets havn stod færdig i midten af 1880-erne, men den var bygget så uheldigt, at der snart fremkom planer om at opgive den helt og flytte fiskerflåden til Lynæs.

Onsdag den 21. maj

kl. 19.00

Byvandring i Hundested

Som en forlængelse af foredraget den 19. marts vil lektor Søren Jessen lede denne byvandring i Hundested. Desværre er der ikke meget tilbage af den ældste bebyggelse, men havnen, som er udbygget adskillige gange siden 1880-erne, eksisterer heldigvis stadig.

4. maj ved mindestenen

4. maj 1945 er kaldt den gladeste dag i vores historie, men vel kun for de af os, der oplevede denne dag. Mange generationer er vokset op siden, og for dem er dagen kun "historie", som de ikke lægger noget som helst i. Siden denne lykkelige dag er lokale frihedskæmpere trofast mødt op ved mindestenen i Nørregade, dels for at mindes de kammerater, der ikke kom til at opleve dagen, men også for at være sammen og genopfriske de mange oplevelser, de som modstandsfolk og frihedskæmpere havde. Nu er de næsten alle væk. Vi skal huske, at det er 63 år siden, vi oplevede den "første" 4. maj.

De sidste af de gamle modstandsfolk har bedt Historisk forening om at videreføre deres gamle tradition. Vi har med stor respekt sagt ja tak til deres anmodning.

Det betyder, at vi mødes ved den smukke mindesten i Nørregade d. 4. maj kl. 18. Her lægger vi blomster, holder en ganske kort tale om dagen og synger den sang, som for nogle modstandsfolk var en afsked med livet – Altid frejdig når du går. Herefter kører vi ud til den anden mindesten, der står på hjørnet af Nyvej og Privatvej i Asserbo. Den er jo rejst for den modstandsmand, der blev kendt som "Flammen" Han er født og opvokset i Asserbo, men det blev i København, han som medlem af "Holger Danske" gjorde sin store indsats.

Efterfølgende vil vi kl. 19. mødes i Krudthuset i Frederiksværk for at se og høre lidt af det, som foregik her i området under den tyske besættelse.

Der vil som sædvanlig være offentlig og fri adgang, men vil du have en god kop kaffe med koster det 20 kr.

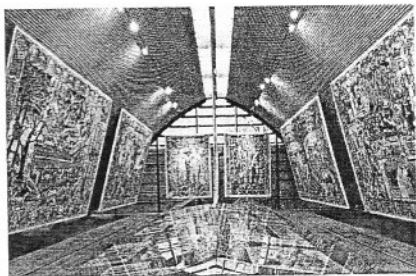
Vi vil godt opfordre så mange som muligt til at deltage i dette arrangement.

Jørgen Tved

Foreningsudflugt til Corselitze og Køge Skitsesamling Søndag den 25. maj 2008

Forårsturen går i år med bus gennem det smukke Sydsjælland til Falster, hvor vi besøger godset Corselitze, hvor Classen boede en del af sit liv, og som stadig huser *Det Classenske Fideicommis*. Vi bliver modtaget af godsforvalter Schreiner Hansen, som viser os rundt og fortæller om godset og dets drift. Frokost indtager vi på et traktørsted, som ligger smukt ved kysten.

Inden turen går hjemad, skal vi besøge kunstmuseet *Køge Skitse-samling*, hvor vi bl.a. kan beundre Bjørn Nørugaards meget smukke skitser til Dronningens gobeliner, en lige så stor oplevelse som at se gobelinerne på Christiansborg blot på en anden måde. Bjørn Nørgaard er jo en god ven af Frederiksværk og har lovet at lave et kunstnerisk forslag til anbringelse af Hyllingebjergstenen, når og hvis den kommer til Frederiksværk.

Pris:

Bus afgår fra:
Gjethuset kl. 9.00
Kregme Kirke kl. 9.05
Ølsted Brugs kl. 9.10

Medlemmer: 280 kr.
Ikke medlemmer: 300 kr.
Incl. bus og fortæring
Drikkevarer for egen regning

Tilmelding senest 15. maj til
Carl Jensen 47 74 93 35 eller
Bengt Sørensen 47 92 38 44

Sankt Hans Aften Hjemmeværnsgården Arresødal Mandag d. 23. juni kl. 19.30

Frederiksværk folkedansere
Stjernekoeret synger
Øl, vand, kaffe og kage kan
købes

Kl.21:
Bålet tændes
Fællessang
Båltale

Industrimuseet Frederiks Værk

Adm. og Byarkivet

Tlf.: 47 72 06 05

Åbningst. ti - fr 10 - 14

Krudtværksmuseet

3. maj til 15. sept.

+ påske + uge 42

Arsenalet

28. juni til 15. sept.

+ efterårsferie

Knud Rasmussens Hus

20. marts til 19. oktober

Entré: Voksne 30 kr. Børn og unge under 18 år gratis. Billetten gælder til alle tre museer. Omvisning kr 500 mod forudbestilling.

Hundested

Lokalhistoriske Arkiv

Tlf. 47 98 10 10

m a. 10 - 12, ons. 16³⁰ - 17³⁰

Frederiksværk Brandmuseum

Lørdag kl. 11-13

- eller efter aftale

Disse virksomheder støtter Historisk Forening

Fr.værk Folkebibliotek
Torvet 41
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 78 41 00

Nordea Bank
Torvet 37
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 24 11

Det Classenske Fideicommis
Tromnæs Alle
4800 Nykøbing F

Danske Bank
Nørregade 6
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 76 70 00

Knudsen Plast A/S
Industrivej 21
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 76 01 01

Dan Steel A/S
Havnevej 33
DK 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 77 03 33

Bog og Ide
Nordcentret
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 52 40 01

Hans Holgers Cykler
Vinderød Skov 3
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 23 23

Skolebib. Enghaveskolen
Skolevej 1
3300 Frederiksværk

Arresødal Privathospital A/S
Arresødalvej 100
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 78 19 00

Frederiksværkegnens

Historiske Forening

Kontingent:

Personligt medlsk. 100 kr.
Husstandsmedlsk: 150 kr.
Firma og institution: 500 kr.
- - under 6 ansatte: 250 kr.

Bliv medlem! Det betaler sig.
Har du spørgsmål til foreningen?
Ring til Carl Jensen 47 74 93 35
Fmd Bengt Sørensen 47 92 38 44
mail til Christina Ax på
fhf@mailme.dk

"Har du betalt kontingent for 2008. Foreningen kan kun opretholde et højt aktivitetsniveau, hvis vi har et stort antal medlemmer, så lad endelig naboen høre om foreningen også. Vi takker for den støtte, vi har fået hidtil og glæder os til at se jer ved vore arrangementer i fremtiden"